

Katsaus

numero 2 1961

P. Klemola:
Juhana Blomstedt:
Kari Aropuro:
C. G. Jung &
Arthur Koestler:
Pehr Charpentier:

Kirjallisuus-
katsaus:

Polemiikkia:
Pekka Lounela:

Aivopesu nyky-yhteiskunnassa
Piruja seinällä
Kaksi runoa

Zen-buddhismi ja länsimaat
Onko kristinopin ja uskonelämän
yhteys katkennut?

Epäuskon tulevaisuus (Erkki Nii-
nivaara) Nykyhetki ja tulevai-
suus (P. Klemola) Hyppy (Arvo
Kaskamo) Kaksi antologiaa (Tar-
mo Manelius)

Antti Prusi — A-V. Perheentupa
Kirjailtua

KULTTUURI – POLITIIKKA – TALOUS

Katsaus

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 36, puhelin 62 49 78

Vuositalaus 450 mk. Irtonumero 90 mk.

Katsaus voidaan tilata käyttämällä Kustannusoy Tähystäjän postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy kuudesti vuodessa

Viides vuosikerta

Jokainen kirjoittaja vastaa itse kirjoituksensa sisällöstä.

Viime numeron Kirjallisuuskatsauksen oli koonnut Olli-Matti Ronimus.

AIVOPESU NYKY-YHTEISKUNNASSA

P. Klemola

Tämän päivän ihmiskunta näyttää joutuneen tilanteeseen, jonka ratkaisu tulee viitottamaan kehityksen suunnan pitkiksi ajoiksi eteenpäin. Kertyneet ongelmat ovat vaikeammat ja niitä on enemmän kuin koskaan aikaisemmin, ja kriisin myönteistä ratkaisua hankaloittaa se, ettei ongelmia kaikilla tahoilla ole edes sellaisiksi ymmärretty.

Ongelmia ei voida mielekkäästi tarkastella toisistaan irrallaan: ne ovat ja esiintyvät rinnan yhteistä taustaansa vasten. Tyypillistä on, että miltei jokainen ongelma lopulta palautuu yksilö vastaan yhteiskunta asetteluun. Vasta tämän suhteen onnistunut ratkaisu mahdollistaa muiden, vähäisempien vaikeuksien poistamisen.

Epäilemättä yksilön suhde yhteiskuntaan vaihtelee eri yhteisöjen rakenne-erojen mukaan, mutta yleiset, jokseenkin kaikkialla toistuvat piirteet ovat kuitenkin havaittavissa. Nämä piirteet muodostavat tarkastelumme taustan.

Ennen muuta tapaamme tosiasioita lisääntyvästä massoitumisesta, individualismin rikkaiden virikkeiden tukahduttamista kokonaisuuden, so. yhteiskunnan hyväksi. Yksilöllisen vapauden sektori on kaventunut merkittävästi. Modernin elämänrytmin kaavoittuminen on vaikuttanut tuhoisasti yksilöiden henkisiin toimintoihin: ihmismieli on omaehtoisten virikkeiden vähetessä käynyt passiivisemmaksi ja samalla alttiimmaksi yhdenmukaistumisprosesseille -- massa-ajattelu saa kasvavasti jalansijaa myös nimellisesti demokraattisissa yhteisöissä.

Yksilöllinen ratkaisu on harvinainen ja jää vaille massojen ymmärtämystä sekä hyväksymistä. Edelleen vaikeuttaa yhteisesti hellitty harhaluulo, maaginen näkemys, että materialistinen ja militaristinen voima voisi tuoda meidät lähemmäksi turvallisuutta. Samoin tarkoituserien ja välineiden suhde on ymmärretty väärin: poliittinen ja taloudellinen organisaatio ja sosiaalinen toiminta on korotettu tarkoituseriksi.

Tämänkaltaiseen kehitykseen on osaltaan vaikuttanut yksilöihin kohdistuva massayhteiskunnan herkeämätön henkinen painostus, ns. aivopesu. Sotien aikana kehitetyt menetelmät yksilön alistamiseksi ovat saaneet tukea psykologisen ja psykoanalyttisen tutkimuksen edistyksestä: aivopesu on tullut tutuksi termiksi yhä useammissa yhteyksissä. Kansojen ja toisistaan eriävien ideologioiden lähes hysteerinen keskinäinen epäluuloisuus on luonut mahtavan propagandajärjestelmän: ideologiat käyvät taisteluaan ihmismielistä häikäilemättömin ja valheellisin keinoin.

Sodanaikaiset tapahtumat tarjoavat esimerkkejä kaikkein yksinkertaisimmasta aivopesun tekniikasta. *Joost A. M. Meerloo* mainitsee teoksessaan «The rape of the mind» (New York 1956) Korean sodassa vangiksi joutuneen everstin tapauksen. Viholliset tahtoivat everstiltä perättömän 'tunnustuksen', jonka mukaan vastapuoli olisi syyllistynyt bakteriologiseen sodankäyntiin — saamaansa tunnustusta he sittemmin käyttivät tehokkaana propaganda-aseena. Vahvaluontoinen vanki joutui aluksi johdonmukaisen henkisen ja fyysisen painostuksen kohteeksi. Häntä kuulusteltiin pitkiä aikoja ilman lepotaukoja, hän tunsu itsensä täydellisen yksinäiseksi; koskaan hän ei voinut tietää, mitä tapahtui seuraavaksi. Systemaattisen kuulustelun ja painostuksen osuutta lisättiin. Vähitellen vanki ei enää uskaltanut luottaa omaan muistiinsa. Hän ei voinut enää nukkua; hän alkoi myös epäillä, jaksaisiko hän ajan oloon kestää tätä painostusta. Kuukausien kuluessa vanki menetti uskonsa tulevaisuuteen, todellisuuden rajat hämärtyivät. Vähin erin tapahtui samaistuminen viholliseen: hänen arvojärjestelmänsä olivat järkkyneet, eikä hän kyennyt enää erottamaan totuutta valheesta. Näin vanki viimein kiipsyi 'tunnustukseensa'. Hän kuvasi vapauduttuaan tunnustustilannetta seuraavasti: «Sanat olivat minun, mutta ajatukset olivat heidän. Vaikeinta asiassa on selittää, kuinka ihminen voi istuutua ja kirjoittaa jotakin, minkä hän tietää valheeksi, ja kuitenkin tuntee se todeksi, saada se näyttämään todelliselta.»

Laajojen massojen suhteen eroa tekniikka tästä yksilöllisestä alistamisesta. Hitlerin menetelmät käyvät yhtenä ilmeisimmistä esimerkeistä. «Poliittisen ja uskonnollisen propagandan tehokkuus perustuu käytettyihin metodeihin, ei niinkään niihin opinkappaleisiin, joita se tarjoaa», sanoo *Aldous Huxley* kirjassaan «Brave new world revisited» (Lontoo 1958). Massat ovat kypsymättömiä abstraktiseen ajatteluun ja tuntevat mielenkiintoa vain sitä kohtaan, mikä lankeaa heidän välittömään kokemuspääpiiriinsä. Heidän käyttäytymistään eivät määrää tieto ja järki vaan tunteet ja tiedottomat virikkeet. Massaihminen on laumavaiston uhri: laumavaisto on kuin aktiivinen myrkky, jolla on laajalle leviävä vaikutuksensa. «Kaiken tehokkaan propagandan tulee rajoittaa kaikkein välttämättömimpään ja painottaa joitakuita harvoja stereokaavoja», Hitler kirjoittaa. Näitä kaavoja tulee alinomaan toistaa, koska «vain alituisen toiston avulla voidaan lopulta onnistua painamaan idea massan mieleen». Kymmenesti kerrottu valhe muuttuu asteettain puculituudeksi ja edelleen levitettyinä se tulee hellityksi totuudeksi. Lopulta massaharhaluulo, joka antaa ihmiselle väkevän tunteen yhteenkuuluvaisuudesta, on hänelle läheisempi kuin hänen oma yksilöllinen tietoisuutensa. Ovelasti hyväksikäytetty keino on, että demagogia ei lähesty sitä, mikä yksilössä on rationaalista ja kypsää, vaan sitä, mikä versoaa irrationaalisuuden ja kehittymättömyyden siemenistä. Tällaisiin hyökäyksiin ei voida vastata logiikan keinoin.

Kulttuurin alalla on erilaisuus edistyksen ehtona. Demokraattisessa yhteisössä on lähettävä yksilön vapauden ideasta: ihmiselämän arvo ja mielekkyys voivat säilyä vain yksilöllisen henkisen aktiiviteetin riittävän esteettömien purkautumismahdollisuuksien kautta. Terve, hyvin-

toimiva demokratia näyttää ainoalta mahdolliselta onnellisen yksilöllisyyden takeelta, mutta tämän päivän demokratia on sairas.

Yksilöä ahdistaa yhtä lailla demokraattisissa kuin totalitäärisissä valtioissa päivittäinen propagandistinen meteli. Tällainen jatkuva väitteiden solutus voi johtaa kahdenlaiseen reaktioon: välinpitämättömyyteen tai toisaalta haluun tutkia ja ymmärtää. Valitettavasti edellinen suhtautumistapa on käynyt merkittävästi yleisemmäksi. Tehokkaiden verbaalisten repliikkien myötä yksilöt taipuvat yhä täydellisemmin samastamaan itsensä mahtavaan melunpitäjään: Ison Veljen ääni toistuu uskollisesti kaikissa kelpo pikkuveljissä.

Ihmismieleen kohdistuva henkinen painostus ja solutus on erityisen vaarallista senvuoksi, että varsin usein sen vaikutus yksilöön on tiedontonta. Sitä voidaan tehokkaasti vastustaa vain oivaltamalla riittävän selkeästi painostuksen luonne, ajatuksen kontrollin, propagandan ja aivopesun käsitteiden tausta ja tekniikka. Propagandan on herätettävä hämmennystä ja epäilyä: tämä on henkisen vapauden ensi askeleita.

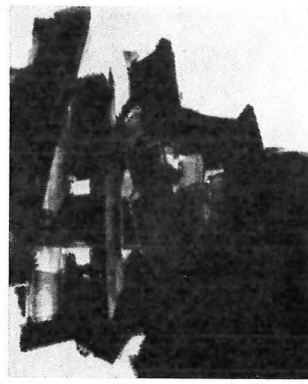
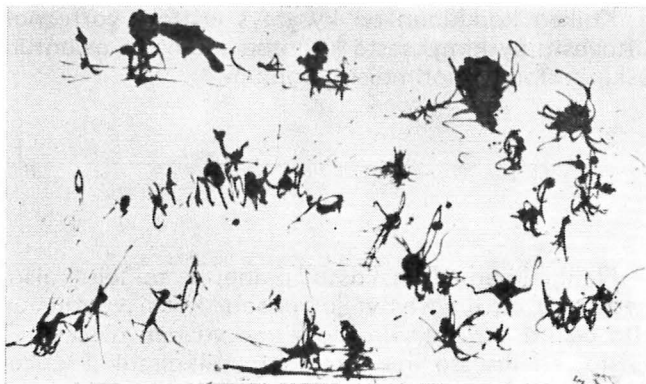
Vain sokea toiveajattelu voi saada yksilön kieltämään henkistä vapauttaan uhkaavat vaarat nykyaikaisessa yhteiskunnassa. Tosiasiana pysyy, että ne ovat olemassa kaikkialla hänen ympärillään, välittömästi vaikuttavina, sekä poliittisella että epäpoliittisella tasolla. Demokratian sisäinen sairaus saattaa käydä yksilön vapauden säilyttämiselle yhtä vaaralliseksi kuin konsanaan aggressiiviset, totalitääriset hallitukset.

«Kasvatuksen vapautteen tulee alkaa tosiasioiden toteamisella ja arvojen määräämisellä. Sen tulee jatkaa niiden oikeiden menetelmien etsimisellä, joiden avulla arvot voidaan toteuttaa ja joita hyväksi käyttäen voidaan taistella niitä vastaan, jotka eri syistä pyrkivät väheksymään tosiasioita tai kieltämään arvot.» (Huxley). Mutta eksaktit tiedot ja terveet periaatteet eivät vielä riitä. Valheellisen ja väärän propagandan vaikutusta ei voida neutralisoida, ellei osata analysoida sen tekniikkaa ja huomata sen sofismeja. Tämä edellyttää eron huomaimista nimenomaan kielellisten symbolien oikean ja väärän käytön välillä. Henkiseen vapauteen pyrkivän yksilön on luovuttava vastahakoisuudestaan henkisiin ponnistuksiin, vastuun kantamiseen, lujan, yksilöllisen moraalien luomiseen.

Vakavin ongelma on laajan keskiluokan, ikuisten poroporvarien penseys aktuellien kysymysten pohdintaan. On lähinnä paradoksaalista, että se kansanosa, joka kiihkeimmin pauhaa yksilöllisen vapauden välttämättömyydestä, ei tähän mennessä ole tehnyt koko käsitettä itselleen selväksi eikä mainittavasti käyttänyt tätä vapautta hyväkseen.

Niin kauan kuin tämä keskiluokka omahyväisesti huolehtii kansalaisten kasvatuksesta kodeissa ja alkeiskouluissa aina korkeakoulutasolle asti, määrää yleisen mielipiteen muodostuksen suunnan ja suurlehtien sisällön, ruokkii näkemystä omasta erinomaisuudestaan sekä katsoo tärkeimmäksi kasvatukselliseksi tavoitteeksi nousevan sukupolven yksilöiden poikkeavien henkisten virikkeiden tukahduttamisen mallikelpoisen kurin ja samanlaistumisen hyväksi, niin kauan myös yksilöllisen vapauden sektori yhä kaventuu, kunnes se kerran saattaa muuttua kaikkien osalta siksi arkiseksi myytiksi, mitä se nyt on sille itselleen.

«... tietty määrä vapautta on yhä jäljellä maailmassa. On totta, että monet nuoret ihmiset eivät näytä sitä arvostavan. Mutta osa meistä uskoo jatkuvasti, että ilman vapautta eivät inhimilliset olennot voi kasvaa syvään ihmisyyteen ja että vapaus sentähden on kaikkein kallisarvoisinta. Ehkä ne voimat, jotka nyt uhkaavat vapautta, ovat liian voimakkaat ajanmittaan vastustettaviksi, mutta meidän velvollisuutemme on edelleen tehdä kaikki mitä voimme niitä vastustaaksemme.» (Huxley).

Kaksi kuvaa
Herbert Readin teoksesta
»Vuosisatamme
maalaustaiteen historia»
Cézannen omakuva
ja Henri Michaux'n piirustus.

»Merkitseekö jäättiläismäisten
kankaiden ilmaantuminen
sitä että stafflimaalauksen
aika on lopussa?»
Soulages: Maalaus
200 x 162 cm.
Viallet'n artikkelin kuvitusta
Cimaisesta.

PIRUJA SEINÄLLÄ

Juhana Blomstedt

Joulun alla ilmestyi Sir Herbert Readin, englantilaisen taidefilosofin kirjoittama »A Concise History of Modern Painting» suomeksi käännettynä nimellä »Vuosisatamme taiteen historia». Kirjan ilmestyminen joulun alla ei sinänsä ole tavallisuudesta poikkeavaa. Mutta juuri tämän kirjan ilmestyminen oli merkkitapaus. Sen yhteydessä palautuivat näet kaikkien taiteesta kiinnostuneiden mieliin ne vuosikymmenet, jotka suomea lukeva yleisö on saanut vaeltaa tietämättömänä vuosisatamme maalaustaiteen kokonaiskehityksestä, suureksi osaksi yksityiskohdistakin. Oman maamme taide ei ole koskaan tarjonnut luotettavaa kuvaa yleismaailmallisesta kehityksestä.

Nyt on lopulta saatavissa totuudenmukainen vaikkakin niukka ja persoonallisesti väritynyt kuva menneen puolivuosisadan rikkaasta ilmiökentästä. Tässä kuvassa on se hyvä puoli ettei Suomen taide esiinny siinä aivan keskeisenä.

Read näkee muutoksia aiheuttaneina persoonallisuuksina Cézannen, Matissen, Picasson, Kandinskyn, Kleen, Mondrianin ja Pollockin ja kutoo näihin loimiin luotettavan kehitysopin. Kirjan viimeinen luku, joka käsittelee abstraktista ekspressionismia, on niin asiallisesti kuin näkemyksellisestikin ymmärrettävän epämääräinen. Readilla on tässä kohden vaikeuksia sen vuoksi että hän joutuu käsittelemään prosessia, joka ei vielä ole lopussa ja jonka asia-aineistokin jää näin muodoin puutteelliseksi.

Kaiken kaikkiaan on kysymys erittäin varteenotettavasta ja ilahduttavasta pyrkimyksestä kääntää suomeksi asiantuntijoita eikä tyytyä keskinkertaisiin kotimaisiin voimiin.

Nelikielinen, Ranskassa painettu taidejulkaisu »Cimaise», joka itseasiassa on ilmestynyt jo runsaat kuusi vuotta, uusi asunsa ja suurlta osalta myös sisältönsä viime vuoden alussa. Tämä lehti on viimeistä edellisessä numerossaan julkaissut Francois-Albert Viallet'n artikkelin »Le fin du tableau», jossa kirjoittaja käsittelee uusimpia käsityksiä maalauksesta ja sen tehtävästä muuttuneessa maailmassa ja näkee niissä oikeen kehitykseen, joka tulee hänen mielestään johtamaan taulumaalauksen kuolemaan. Taulujen sijaan Viallet asettaa kiinteitä monumentaalisommitelmia, jotka ovat puhdistuneen hengen täyttämiä ja ilmaisevat uudistuneen yhteiskunnan vaatimuksia.

Tähän tulee kirjoittajan mukaan johtamaan se että katselijan suhtautuminen teokseen on muuttunut. Degasista ja Van Goghista lähtien katselija on vedetty kuvaan sisälle. Hän ei ole pelkästään tarkastellut maalausta vaan on sisällyttänyt itsensä sen voimiin ja jännityksiin, hän on ottanut osaa maalaukseen. Ja mitä täydellisemmäksi maalaus kehittyy sitä abstraktisemmaksi se tulee ja sitä voimakkaammin tunnetaan »sen kutsu». Maalaustaide on omaksunut ulkoisen merkin tehtävän. Tämä merkki aiheuttaa meissä »tapahtuman», joka ratkaisevasti eroaa siitä »tapahtumasta», jonka klassillinen maalaus meissä synnyttää. Me luemme sen. Kuin kirjan. Tällaisen lukemisen psykologinen aika lakkaa kun maalaus on tulkittu. Nonfiguratiivisessa taiteessa sisäinen liike ennemmin kiihtyy kuin hidastuu tai lakkaa. Abstraktisen taiteen näyttely saa meidät kiihtyneeseen tilaan. Se ei rauhoita meitä, se saattaa jopa hermostuttaa meidät.

Toisin sanoen maalaus, joka tähän saakka on ymmärretty tilataiteena, on kehityksessä aikataiteeksi.

Edellinen vapaasti referoitu ajatuskulku päättyy ällistyttävän naiiviin johtopäätökseen. Niinkuin kirjoittajan mainitsema psykologinen kesto olisi jossain mielessä suoranaudessa suhteessa teoksen tilakvaliteetteihin!

Jatkan selostusta. Kirjoittaja viittaa siihen merkitykseen, jonka historialliset kaudet kauan ennen omaamme ymmärsivät antaa merkille ja puhtaalle kromatiikalle, seikoille jotka luovat dynaamisesti purkautuvia tilavaikutuksia.

Erikoisesti abstraktin taiteen aikakaudella taideteos on lopulta jotain muuta kuin viehättävä esteettinen järjestely, jossa sattuma pitää ohjaita käsissään.

Puoli vuosisataa abstraktista taidetta on opettanut meille: mitä tiheämmäksi ja todellisemmaksi meihin vaikuttava, ilmaisuvoimaltaan rajoitettu teos tulee, sitä enemmän se luo »psykkistä substanssia», muistuttaen tässä kohden syklotronin ja eurotrenin tapaisia koneita, jotka vähitellen, kun niiden kiihdytysnopeus lähenee valon nopeutta, muuttavat energian aineeksi.

Mihin tämä kehitys johtaa meidät läheisessä tulevaisuudessa, jos maalaus lopullisesti ottaa sen tehtävän, jota yllä on hahmoteltu? Katoavatko kodikkaat, vaatimattomat nelikulmaiset kangaspalaset antaen tietä valtaville kuvatilaille?

Viallet haluaa välttämättä nähdä jo nykyään huomattavan kvantiteetin kasvamisen arvona tai ainakin mahdollisuutena sisältää enemmän kvaliteetteja. Hän ei vain onnistu osoittamaan sitä että kasvava »psykykinen substanssi» todella tarvitsisi lisää dimensioita, että se toisin sanoen olisi jotenkin määrättyssä suhteessa teoksen kokoon. Itseltään selvää on tietysti että kasvanut koko tuo jotain lisää maalaukseen, nimittäin lisää kvantiteettia, jolla Viallet sitten ilmeisesti yrittää pyydystää »psykykistä substanssiaan».

Tämän lisäksi Cimaiesesta löytyy sen päätoimittajan J-R Arnaud'n tekemä haastattelu »Taiteilija yhteiskunnassa», jossa Fichet, Chavignier, Benrath, Levée ja d'Orgeix esittävät mielipiteitään siitä miten he joko seuran tai rahan puutteessaan tuntevat irtautumista yhteiskunnasta. Arnaudin kysymykset tarjoaisivat itseasiassa ainekset syvällisempäänkin keskusteluun, mutta haastateltavat eivät käytä niitä hyväkseen vaan tyytyvät kinastelemaan siitä, onko itsekkunkin omalla kohdallaan mahdollista työskennellä kun rahat ovat lopussa.

Taide-60-lehden numero 4 1960 oli Readin kirjan lailla merkittävä tapaus, nimenomaan siitä syystä että siinä ensi kertaa selkeästi ja vieläpä odottamattoman painokkaasti, pääkirjoituksessa, tuotiin esiin se seikka, että sanomalehtien kuvataidekriitikki ei vastaa sille asetettavia vaatimuksia. Kriitikoiltamme näyttää puuttuvan selvä näkemys asioista, joiden tulisi olla riittävän yksinkertaisia jokaiselle ihmiselle, jolla on silmät päässään.

Tällainen ilmeinen epäkohta voi olla mahdollinen ainoastaan maassa, josta tähän saakka on puuttunut vakavasti otettava taidekirjallisuus ja nimenomaan tällä hetkellä vakava kriittinen tutkimus. Tämä koskee nimenomaan modernia taidetta, merkityksettömistä kansallisista ilmiöistä kyllä osataan laverrella uskottavasti. En suinkaan tarkoita ettei kaikkein moderneimpiakin ilmiöitä seurattaisi, niihin vieläpä suhtaudutaan pohjattomalla, arvostelukyvyttömällä myötätunolla, kehoitetaanpa taiteilijoitakin seuraamaan »aikansa merkkejä» ja uudistumaan eteläeurooppalaiseen henkeen. Taiteilijat, jotka ovat olleet riittävän herkkäuskoisia, harjoittavat nyt modernismia samalla pintapuolisuudella ja aivan yhtä tolkuttomin perustein kuin kriitikot heitä siihen kehoittavat. Nämä tapahtumat ovat jotakin kokonaan muuta kuin kehitys, joka tapahtuu syvemmällä ja laajemmin kaartein. Meidänkin maassamme. Siksi tyydynkin vain kiinnittämään huomiota siihen sinänsä merkityksettömään epäkohtaan että taidesalonkimme ovat auki päivisin, jolloin kunnialliset ihmiset tekevät työtä, ja suljettuina iltaisin, jolloin monet päivän toimistaan rasittuneina mielellään viettäisivät hetken taidesalongissa. Voitaisiin järjestää teetilaisuuksia ja pieniä kamarikonsertteja, jos taulut ovat huonoja.

Näiden viehättävien tilaisuuksien sijaan nämä ihmiset, eikä heidän lukunsa suinkaan ole vähäinen, joutuvat lukemaan toistan värittömpiä ja mielikuviuksettomampia kuvauksia näyttelyistä, joissa eivät päivällä työnsä tähden itse voi käydä. Mutta asia on autettu: Kriitikot, oikeammin erityiset »taideselostajat» kertovat heille mikä taulu oli »punaiseen sävytetty» mikä taas siniseen. Niinikään saadaan tietää onko taiteilija mennyt eteen- vai taaksepäin ja mikä on hänen sijoituksensa yltiömodernismin rintamassa, onko hän kenties cuttamattomasti vanhentuneen suunnan edustaja, ja monia muita yhtä kiinnostavia seikkoja. »Taideselostajilla» on kuin onkin tehtävänsä!

Kari Aronpuro:

KAKSI RUNOA

yksi, kaksi, kolme: nopea liuku yli kattojen
seinät pimeitä ikkunoita, joiden takana hengitetään
solissa kiiirehtivät korkoraudat
pohjavirta huojuuttaa kevyttä ahvenvitaa
villit ratsut tulevat tuhansin kavioin peltikatoille
savuhormien soikeat siivet pyörivät, kolme, viisi kierrosta
tuulen pehmeissä sormissa kolme, viisi kierrosta
viimeiset kolme ja viisi kierrosta myötä- ja vastapäivään
epäröiden
tuulastulet sammuvat sihahtaen
tervatut veneet ajelehtivat pimeää tyyntä
pietyillä katoilla levällään kuun palaset
ratsujen mentyä
sairasauto halkaisee kaupunginosan
harppuunatykit ja tummanpunaista vaahtoa väsyneillä laineilla
tehtaanpillit suihkuttavat arjen unisille silmille
pehmeää höyryä

on marraskuu

on marraskuu ja ladot kylläiset kuollutta heinää
ratastie paha ajaa luihujen kuusten alitse

on marraskuu ja lammella yhden yön musta jää
sammakot jäykistyvät liejuun
osmankäämit sahaavat tuulta

on marraskuu ja tasalämpöisten hidas mätäneminen
silmissä naavaista risuaitaa
keltaisten sarojen murtuneet kaaret

on marraskuu maasta taivaalle ja takaisin
mieli harhailee
ja jäätyy unohdettuun näyttökoneeseen

ZEN-BUDDHISMI JA LÄNSIMAAT

C. G. Jung:

Pääpiirteittäin yhdyn täysin Koestlerin melko epäedulliseen käsitukseen. Hän ansaitsee kiitollisuutemme ansiokkaasta ja tarpeellisesta naamioiden riisumisesta. Hänen joogasta ja zenistä piirtämänsä kuva on länsimaisen hengen näkymänä rationaalinen, etäinen, ennakkoluuloton ja asianmukainen.

Mutta on asetettava kysymys: Onko länsimainen katsantokanta todella ennakkoluuloton? Entä sen rationalismi ja sen pääasiallinen menetelmä: mielipiteen muodostaminen ulkopuolelta, ulospäinsuuntautuneisuus? Rationaalisuus on vain yksi puoli maailmasta eikä peitä kokemuksen koko kenttää. Sielulliset tapahtumat eivät aiheudu pelkästään ulkopuolelta eivätkä henkiset sisällöt ole pelkkiä aistikokemusten johdannaisia. On olemassa irrationaalinen henkinen elämä, josta juuri kukaan ei tiedä tai tahdo tietää joitakin 'mystikkoja' lukuunottamatta. Tätä sisäistä elämää pidetään yleensä pötypuheena ja siksi se on eliminoitava, kummallista kyllä, yhtä hyvin idässä kuin lännessä. Kuitenkin se on joogan, zenin ja monen muun henkisen suuntauksen alku-perä ja yhäti pulpuuva lähde niin hyvin idässä kuin lännessä.

Suuri kysymys, suunnaton toivo ja alkuperäisen kokemuksen vapauttava *ekstasis* muuttuu pian henkisen pyrkimyksen itsepintaisuudeksi, joka yrittää menetelmää käyttämällä saavuttaa alkuperäisen kokemuksen vaikutuksen, nimittäin määrätyn henkisen muodonmuutoksen. Alkuperäisen tunteen syvyydestä ja voimakkuudesta syntyy intohimoinen kaipaus ja kestävä, jopa satoja vuosia jatkuva pyrkimys, joka tahtoo palauttaa alkuperäisen tilanteen. Kummallista kyllä ei huomata, että alkuperäinen tilanne oli ollut spontaani luonnollinen tunne tai *ekstasis* ja sellaisenaan menetelmällisesti rakennetun jäljitelmän täydellinen vastakohta.

Tässä tuntuu olevan ero, jota voidaan verrata eroon evankeliumeissa kuvattujen tapahtumien tai apostoli Paavalin ilmestyksien ja Ignatius Loyolan *Exercitia Spiritualian* välillä.

Yhdyn täysin Koestleriin hänen osoittaessaan, miten paljon pötypuhetta zenissä on, samoin kuin olen yhtä mieltä kaikesta aiemmasta alkemian kritiikistä. Mutta tahdon samalla korostaa, että kuten ilmeisen mieletön alkemian kemia oli sokeata ja tiedotonta todellisen henkisen kaipuun kannalta, samoin se salainen intohimo, joka pitää zenin ja muut henkiset menetelmät elossa vuosisatojen ajan, on yhteydessä alkuperäiseen kokonaisuuden kokemukseen, ehkä tärkeimpään ja ainutlaatuisimpaan kaikista henkisistä kokemuksista. Koska ilmeisesti ei ole olemassa ulkoisia tarkistettavia ja toistettavia edellytyksiä, jotka todistaisivat tämän sisäisen kokemuksen olemassaolon tai paikkansapitävyyden, ollaan taipuvaisia ajattelemaan, että niin suuri määrä järjestömyyksiä olisi tappanut henkisen liikkeen milloin tahansa, tai tappaisi sen ainakin meidän valistuneimpina päivinämmme. Tämä varsin ymmärrettävä länsimainen toive ei toteudu, koska se ottaa huomioon vain epäolennaisen eikä olennaista, jonka me sivuutamme arvostelussamme. Meidän länsimainen tietämättömyytemme ei näe sitä tai on unohtanut sen, että ihmisessä on vierailut tai vierailee luonteeltaan irrationaalisia sisäisiä elämyksiä, joita ei voida menestyksellisesti käsitellä rationaalisiin perustein, tieteellisiin todennuksiin tai väheksyvin diagnosein.

ENCOUNTERissa on viime kuukausina käyty keskustelua zen-buddhismista, joka on saanut kasvavaa jalansijaa länsimaissa. Julkaisemme ohessa katkelmia C. G. Jungin ja Arthur Koestlerin puheenvuoroista, jotka »hahduttavat usvaa» asian ympäriltä.

Katkelmat on suomentanut Olli-Matti Ronimus.

Koska länsimaat ovat riistäneet itseltään omat alkuperäiset irrationaaliset menetelmänsä ja kuitenkin kipeästi tarvitsevat niitä; koska niiden sisäistä elämää voidaan rationalismilla vain tukahduttaa mutta ei auttaa, ne yrittävät omaksua joogan tai zenin. On liikuttavaa nähdä Herrigelin tapainen mies hankkimassa äärimmäisellä hartaudella zenjousiammunnan taitoa. Mutta Luojan kiitos, sillä ei silmännähtävästi ole mitään tekemistä ihmisen henkisen elämän kanssa!

Me jopa pelkäämme myöntää sellaisen asian olemassaolon, koska se saattaisi olla «sairaalloista». Tämä on myrkyllinen nuoli epäilijän joussessa tai itsemurhan luonteinen epäily heikolle hengelle! Kummallista kyllä ei huomata, että ainoa elävä olemassaolo, johon olemme välittömässä yhteydessä, on spontaani subjektiivinen — eikä mielipiteiden muovaama, todellisuudesta askeleen verran etääntynyt elämämme. Viimeksimainitun pitäisi ehkä olla onnellista mittojemme mukaan, mutta kuitenkin se ei sitä ole, päinvastoin. Olemme odottamattoman onnellisia tehdessämme vaivalloista työtä kuten Till Eulenspiegel, kun meidän kaiken järjellisen todennäköisyyden mukaan pitäisi olla synkkämielisiä. Vihaamme ja pelkäämme asioiden sisältämää irrationaalisuutta emmekä siksi koskaan opi elämisen taitoa asioiden parissa sellaisina kuin ne ovat. Mielipiteet ovat meistä todellista elämää parempia ja uskomme mieluummin sanoihin kuin tosiasioihin. Tämän seurauksena olemassaolomme on pikemminkin kaksi- kuin kolmiulotteista.

Mitä enemmän asia on näin, sitä enemmän kaipaus kokonaisuuteen lisääntyy. Mutta sen sijaan että tutkittaisiin kunkin omaa irrationaalisuutta, harrastetaan mieluummin zenia ja joogaa, mikäli mahdollista molempien silmiinpistävimpiä ja kouriintuntuvimpia osia.

Arthur Koestler:

Encounterin marraskuun numerossa John Strachey aika imartelevasti syytti minua siitä, että olin aloittanut «kirjallani *Pimeätä keskellä päivää* taantumuksellisen kirjallisuuden... rationalismista vetäytymisen... vastavallankumouksen 500-vuotista rationalismia ja empirismiä vastaan, lyhyesti: Valistusta vastaan. Siinä sen skandaali.» Joulukuun numerossa Christmas Humphreys syytti minua päinvastaisesta rikoksesta, siitä että olin liian paljon rationalisti jakamaan hänen erikoismerkkisen mystiikkansa, ts. zenin «intuitiivisia iloja». En valita; voi olla parempi pudota kahden tuolin väliin kuin istuutua, jos molemmat niistä haisevat kuivalle sonnalle.

Kaikki tämän väittelyn osanottajat ovat sanattomasti myöntäneet, että länsimaiseen rationalismiin on tarttunut tuo haju. Tuntuu yhtä ilmeiseltä ja väistämättömältä, että strontiumpilvien uhkaaman kulttuurin pitäisi ikävöidä Tunteamattomuuden Pilveä. Asiani ydin oli, että yksinkertainen järjen kruunusta luopuminen valemystisismin hyväksi ei ratkaise pulmaa ja olen yrittänyt osoittaa, että niin jooga kuin zen, sellaisina kuin niitä nykyisin harjoitetaan, ovat valheellisia ja rappeutuneita. Olen kiitollinen professori Jungille, että hän on arvovaltaisesti allekirjoittanut tämän diagnosin, enkä vain henkilökohtaisista syistä; hänen lausuntonsa helpottaa usvan haihduttamista.

Christmas Humphreys väitti minun ottaneen huomioon vain japanilaisen eikä kiinalaista zenia. Mutta kiinalainen zen, joka alkoi rappeutua noin 500 vuotta sitten, on itse asiassa kuollut sukupuuttoon, ja länsimaihin dumpataan professori Suzukin ulkomaanvientiin pakkaamaa japanilaista merkkitarvikea. Sitten hän lainasi itseään Suzukia osittaakseen, ettei zenia pitäisi sitoa sen paremmin Japaniin kuin Kiinaanankaan, koska «sillä on oma historiasta riippumaton elämänsä». Tämä lausunto on kyllä tosi minkä aatejärjestelmän tahansa suhteen, mutta

se ei ole tosi enää tuon järjestelmän ruumiillistuuessa kirkossa, kultissa tai koulukunnassa ja kuten hra Humphreys hyvin tietää, ainoa zenin nykyinen ruumiillistuma on japanilainen zen.

Ja miksi Mestarin ja hänen oppilaittensa täytyy kirjoittaa kirja kirjan jälkeen selittääkseen, ettei zeniä voi selittää, että se on «kirjaimellisesti ajatuksen tuolla puolen, ajatukseen pyrkimisen tuolla puolen, hienoimmankin ja aavistuksellisimmankin ajattelun rajojen tuolla puolen», sanalla sanoen, ettei sitä voi sanoin sanoa? Tiedämme, etteivät vain mystilliset kokemukset väistä sanoiksi tulemista; on koko joukko intuitioita, näkövaikutelmia ja ruumiillisia tuntemuksia, jotka myöskään eivät tahdo tulla vaihdetuiksi sanalliseen valuuttaan. Maalarit maalaavat, tanssijat tanssivat, muusikot soittavat sen sijaan, että selittäisivät harjoittavansa ei-ajattelua ei-aivoillaan. Sanattomuus ei ole zenin monopoli, mutta se on ainoa koulukunta, joka muodosti siitä filosofian ja jonka tulkitsijat purskahtivat sanaripuliin todistaakseen ummetuksen.

Keskiaikaisessa Japanissa ja aiemmin Kiinassa zenillä oli elintärkeä tehtävä amoraalisena ja epäloogisena vastamyökkynä hierarkkisen, jäykistyneen ja itsetietoisen yhteiskunnan ankaruudelle. Sen motto on: Kumoa tuhatjalkaisen paradoksi. Älä ajattele, vaan kävele. — Tuhatjalkaiselle se on hyvä neuvo, mutta sangen huono yhteiskunnissa, jotka ovat itsetuhon partaalla. Nykyisin harjoitetussa ja opetetussa muodossaan zen merkitsee älyllistä ja moraalista nihilismia. Ensiksimmäintä, koska pyrkimyksenä ei ole yhdistää intuitiota järkeen vaan tuhota järki. Viimeksimainittua, koska sen moraalinen irrallisuus on rappeutunut tyytymiseksi pahaan ja sen monimutkaisuuteen. Kuten Mestari itse meille sanoo:

«Zen on... äärimmäisen joustava sopeutumaan melkein mihin tahansa filosofiaan tai moraalioppiin siinä määrin kuin sen intuitiivinen opetus ei muodostu esteeksi. Sen voidaan havaita olevan liitossa anarkismin tai fašismin, kommunismin tai demokratian kanssa...»

Mitä on ajateltava «intuitiivisesta opetuksesta», joka voidaan yhdistää rotumurhien mystiikkaan? Zen on aina kiehtonut ihmisryhmiä, joissa raakuus yhtyy valemystiikkaan. Tyypillinen on Herrigelin tapaus. Sekä ennen natsikarriäriään että sen jälkeen hän oli tähtioppilas zenin länsimaisten käännäntäisten joukossa. Tohtori Suzukin vuonna 1953 kirjoittamassa alkulauseessa «tämän saksalaisen filosofin ihmeelliseen pikku kirjaan» ei ole mainintaa tuosta menneisyydestä eikä sanaakaan puolustukseksi, sen sijaan Mestarilla on otsaa kertoa meille, miten jousiammunnan harjoituksella «henki pääsee kosketukseen äärimmäisen todellisuuden kanssa... harjoituksen pitkien vuosien jälkeen 'lapsenkaltaisuus' palautuu... Kun ihminen saavuttaa tuon henkisen kehityksen vaiheen, hän on elämän zen-taiteilija... Hän on sadekuurot, valtameri, tähdet, puiden lehdistö.»

Ja kaasukammiot.

Kun tämä Jousella-ampuja oli lähtenyt Valhallaan, julkaisi hänen uskollinen ja hirveän esikuvallinen leskensä kirjan, johon tohtori Suzuki on kirjoittanut toisen ylitsepuosuavan alkulauseen. Siinä viitattiin «kedon liljojen kauneuteen, jota Salomon ei ylittänyt.» Professorin on aika tukkia suunsa ja länsimaisen älymystön aika todeta, että nykyinen zen-buddhismi kuuluu niihin sairaalloisiin, kuolion lyömiin leikkeihin, jotka ovat aina muodikkaita ahdistuksen aikoina.

Naamioiden riisuminen ei ole hauskaa puuhaa. Kun John Donne kirjoitti: «Se on kappaleina, kiinnevoima mennyt», hän ilmaisi aikaisemman «tukahdetun huudon». Hän kirjoitti myös: «Voimakkaalla raittiilla janolla sieluni odottaa», eikä sitä janoa voida sammuttaa väkijoumilla.

ONKO
KRISTINOPIN
Pehr Charpentier: JA USKONNOLLISEN
ELÄMÄN YHTEYS
KATKENNUT?

Länsimaiseen kulttuuriympäristöön syntynyt ihminen on siinä merkittävässä asemassa, että hänen on elämänsä katsomusta etsiessään kaikkein ensimmäiseksi selvitettävä suhteensa siihen valmiiseen elämännäkemykseen, jonka hän eräänlaisena sosiaalisena perintönä on saanut vanhemmiltaan ja opettajiltaan, nimittäin kristinuskoon. Kristillinen maailmankatsomus, kristilliset opinkappaleet ja uskomukset ovat niin syväälle meidän kaikkien olemukseen juurtuneet, että emme juuri kykene tarkkailemaan olemassaoloa, ajattelemaan, tuntemaan tai toimimaan, ellemmme tavalla tai toisella ota niitä huomioon. Tästä syystä alkaa seuraavakin tarkastelu kysymyksellä:

Mitä sisältyy käsitteeseen kristinuskko?

Jos haluaisimme selvittää kristinuskon käsitteen objektiivisesti, joutuisimme voittamattomien vaikeuksien eteen, koska sen sisältö epäilemättä muuttuisi aina sitä mukaa kuin lähdettä vaihdettaisiin. Jokaisella luterilaisen kirkon papilla, jokaisella totisella kristityllä, puhumattakaan uskottomien laajasta joukosta on ilmeisesti enemmän tai vähemmän muista eriävä käsitys. Sen vuoksi minunkin on pakko tyytyä puhtaasti subjektiiviseen näkemykseen.

Olenneista kristillisessä maailmankatsomuksessa on nähdäkseen (a), että on olemassa persoonallinen Jumala, joka on luonut maailman, kaiken elollisen ja ennen kaikkea ihmisen ja joka yhä vielä vaikuttaa tapahtumien kulkuun,

b) että ajanlaskumme alussa on elänyt Jumalan poika, Jeesus Kristus, joka on ilmoittanut meille Jumalan tahdon, elämän tarkoituksen ja pelastumisen keinot ja joka on kuollut meidän syntiemme tähden, jotta me voisimme päästä Jumalan valtakuntaan,

c) että pelastuminen voi tapahtua vain Jumalan armosta edellyttäen, että ihminen tulee uskoon ja alkaa sen jälkeen voimiensa mukaan pyrkiä kristillisen etiikan toteuttamiseen ja

d) että kristittyinä oleminen vaatii jatkuvaa ponnistelua, jossa johonkin seurakuntaan kuulumisen ja määrätyn menoin toteutettuun jumalanpalvelukseen osallistuminen ovat korvaamattomaksi avuksi.

Tämä on mielestäni kristillisen maailmankatsomuksen ja kristinopin ydin. Näissä kohdin ovat useimmat kristittyinä itseään pitävät ihmiset epäilemättä samaa mieltä. Erimielisyydet alkavat vasta, kun yritetään täsmentää sellaisia käsitteitä kuin Jumala, elämän tarkoitus, lunastustapahtuma, uskon olemus jne.

Miksi enemmistö on lakannut olemasta kristittyjä?

Kun tarkastelemme tämänhetkistä tilannetta, emme voi välttyä huomaamasta, että suurin osa kristillisten seurakuntien jäsenistä on vain nimi- ja tapakristittyjä. Valtaosalla ei ole elävää kristillistä uskoa, eikä edes sen vertaa kiinnostusta omaa uskontoaan kohtaan, että jaksaisivat käydä kirkossa. Ihmiset eivät enää usko kristillisiin elämäntulkint-

toihin eivätkä näytä välittävän Jumalan armosta tuon taivaallista. Lunastusoppia pidetään täysin käsittämättömänä eikä edes Jumalan ole-massaolosta olla enää varmoja. Miksi näin on käynyt? Mistä syystä pakanaus on yleinen tosiasia, vaikkei vielä olekaan saanut virallista hyväksymistä, vapaa-ajattelijoiden kiihkeistä ponnisteluista huolimatta?

Kristinuskon merkityksen laskuun on epäilemättä sängen monia sekä aatehistoriallisia, sosiaalisia, psykologisia että taloudellisia syitä. Niiden kaikkien selvittäminen jääköön kuitenkin sellaisten tehtäväksi, joilla on siihen paremmat edellytykset kuin allekirjoittaneella. Haluan esittää vain pari perustavaa näkökohtaa.

Ensinnäkin on vertaileva uskontojen tutkimus osoittanut kiistat-tomasti, että valtaosa Raamatun, etenkin evankeliumien elämäkatsomuk-sellisista aineksista, jopa Jeesuksen elämänvaiheina pidetyistä tilanne-kuvauksista on peräisin eri kansojen keskuudessa kiertelevistä elämän-viisauksista ja tarinoista. Matteus, Luukas, Johannes jne. ovat siten olleet eräänlaisia Eljas Lönnrotin edelläkävijöitä, jotka ovat keränneet itämaista perimätietoa muistiin ja koonneet sitten kukin oman eepok-sensa. — Vaikka tämälapsiset tieteelliset tutkimustulokset eivät voi-kaan vähentää esimerkiksi vuorisäärään sisältyvän elämäviisauden arvoa — onhan sen toteaminen jokaisen ulottuvilla — tekevät ne nimenomaan kristillisen maailmankatsomuksen *erikoisaseman*, persoo-nallisine Jumalakäsityksineen, lunastusoppeineen ja uskon vaatimuksi-neen erittäin kyseenalaiseksi. Sillä mikä erikoisasema voi olla sellai-sella pelastususkonnolla, jonka kaikki perusdogmit sekä sen Lunasta-jasta, taivaasta ja Jumalasta antamat kuvaukset on koottu monien historiallisesti vanhempien uskontojen sirpaleista?

Toinen kristinuskon perusteita järkyttävä — ja yhä yleisemmin tunnetuksi tuleva — tosiasia on ihmisen psyykkisiin ominaisuuksiin koh-distuneen tutkimuksen antama tieto, että muutamilla ihmisillä on kyky erilaisten harhojen näkemiseen ja kokemiseen, että useimmilla ihmisillä on erittäin vilkas mielikuviutus, kyky luoda mielikuva- ja uskomus-maailma ja että erittäin monilta ihmisiltä valitettavasti puuttuu kyky erottaa todellisuus oman mielen luomasta epätodellisuudesta. Psyko-logia on opettanut ihmisiä varomaan omien henkilökohtaisten (uskon-nollistenkin) kokemusten liian lennokasta tulkitsemista, samalla kun se on valottanut suurten opettajien julistuksen psykologista taustaa ja vähentänyt siten kaikkeen sairaaseen ja mielenvikaiseen niin helposti liittyvää mystillisyyttä. Jos psykologian nykyisestä tietämyksestä teh-dään johtopäätökset ennakkoluulottomasti, on tulos se, että kaikki uskonnot, olivatpa ne minkä luonteisia tahansa, ovat yksinäisen, kärsi-vän ja kuolemaapelkäävän ihmisen toiveunta, jonka luonne määräytyy sosiaalisen ja aineellisen ympäristön ynnä ao. uneksijan psykofyysisen rakenteen mukaiseksi.

Kolmas, ehkä kaikkein merkityksellisin kristinuskon luhistumiseen johtanut havainto on uskoontulemisen ja kristityksi julistautumisen sekä eetillisen käyttäytymisen riippumattomuus toinen toisistaan. Lähes kahdentuhannen vuoden ajan jatkunut kristillinen kulttuurivai-kutus ei ole vähäisimmässäkään määrin kyennyt kohottamaan yleistä moraalialia. Järkyttävimmät todistukset tästä olemme saaneet kahden viimeisen maailmansodan aikana. Taloudellisten ja poliittisten into-himojen myllerryksessä unohtuvat kristillisen etiikan kuiskaukset niin papeilta kuin palvelijoiltakin. Molemmat riehuvat kivääri kourassa ja ovat milloin tahansa valmiit teloittamaan ne, jotka eivät oman elämä-katsomuksensa tähden voi leikkiin yhtyä. Tarinat sananjulistajien siveysrikoksista, jokaisen henkilökohtaiset kokemukset köyhyyden ihannetta julistavan kirkon ahneudesta ja uskovien suvaitsematto-

muudesta toisinajattelevia kohtaan eivät ole omiaan kohottamaan kristinuskon arvoa kysymään heränneen silmissä.

Tarkastelemme kristinuskoa sen perustana olevan eepoksen, uskonnollisten kokemusten tai uskovan eettisyyden pohjalta, löydämme kaikissa tapauksissa runsaasti sellaisia argumentteja, jotka tekevät epäuskon ymmärrettäväksi. Tosiasioista perillä oleva ja itseään ja elämää tunteva ihminen ei kykene enää löytämään perin juurin laholta tuntuvasta kristinuskosta mitään aineksia elämänkatsomuksensa perustaksi. Tästä huolimatta on todettava, että monien sellaisten joukossa, jotka ovat täysin selvillä näistä faktoista ja jotka kaiken lisäksi ovat tietoisesti hyväksyneet oman pakanuutensa, on sangen runsaasti sellaisia, jotka yhä muodollisesti kuuluvat kirkkoon ja tukevat siten sen merkityksettömäksi koettua toimintaa. Tästä syystä lieneekin syytä kysyä:

*Miksi valtava enemmistö
uskonsa menettäneistäkin yhä
kuuluu kirkkoon?*

Tämän kysymyksen tiimoilta olen keskustellut varsin monenlaisten ihmisten kanssa, joista parin kirkonpalvelijan mielipide ansaitsee tulla mainituksi ensimmäiseksi. He olivat näet molemmat sitä mieltä, että «kirkon oppiin ei järkevän ihmisen kannata kiinnittää mitään sen kummempaa huomiota. Sehän on sitä, mitä se on kaksituhatta vuotta ollut. Mutta kun kirkko antaa minun tehdä juuri sitä työtä, mitä kaikkein mieluummin haluan tehdä, ja maksaa palkan, en näe mitään syytä erota tai luopua kirkon jäsenyydestä.»

Maallikoiden tavallisin kirkkoon kuulumisen syy lienee pelkkä ajattelumattomuus ja siihen liittyvä sosiaalisen painostuksen pelko. Viimeksi mainittu, vaikkei sitä kirkonmiesten taholta helposti myönnetä, on sangen monien henkilökohtaisesti kokema tosiasia. Esimerkiksi kansakoulunopettajan, joka on kirkosta eronnut, on sangen vaikeata saada paikkaa maaseudulla. Kaupungeissa, ainakaan suurimmissa, ei asiaan tiittävästi kiinnitetä sen kummempaa huomiota, mutta kun niissä toisaalta vaaditaan erityisen hyviä arvosanoja, saattaa pakanuudesta olla todella tuntuvaa haittaa. Esimerkin vuoksi kerrottakoon, että kun allekirjoittanut muutamia vuosia sitten haki viransijaisen paikkaa, oli johtokunnassa käyty kiivas keskustelu siitä, miten kylän moraalin nyt tulee käymään, jos pakana palkataan opettajaksi. Sain kuitenkin paikan, mutta en ole aivan varma siitä, olisiko sillä, että olin ainoa hakija, ollut ratkaisun kanssa jotakin tekemistä. Sillä vastaanottaessani opettajantehtävät minua moneen kertaan vannotettiin, etten vain sanallakaan saisi mainita mitään siviilirekisteriläisyydestäni.

Joitakin kirkkoon kuuluvia näyttää sitovan jäsenyyteen enemmän Bach ja urkumusiikki kuin pappien saarna. Kirkonmenojen esteettisyydellä on toisin sanoen oma merkityksensä. Samoin tarjoaa seurakunnan toiminta monille mahdollisuuksia sosiaaliseen yhdessäoloon, mihin asianomaisella ei muissa yhteisöissä ole mahdollisuutta. Myös eräänlainen «jospa Jumala sittenkin on olemassa»-mentaliteetti näyttää niin ikään riivaavan ihmisiä. Paimensauva lienee sattunut meihin lapsuudessamme varsin kovasti, koska yhä vielä pelkäämme erota turvallisesta laumasta ja lähteä tutustumaan viereisen laitumen nurmeen.

Kuten havaitsemme, kristillisyyden ulkonaisen tunnusmerkin, kirkkoon kuulumisen, syyt ovat enemmän tai vähemmän epäuskonnollisista motiiveista lähtöisin. Kirkkoon kuulutaan jokseenkin samoista syistä kuin ammattijärjestöön, taideseuraan, ompeluseuraan tai sukuyhdistykseen.

Kristillisyyden yleisestä pinnallistumisesta ja maallistumisesta on luonnollisesti ollut omat seurauksensa. Niiden arvioiminen ei kuitenkaan ole erityisen helppoa. Sen voi havaita useampienkin kriitikoiden lausunnoista, joissa tavan takaa erehdytään yliarvioimaan kristinuskon merkitystä joko positiivisesti, esim. «vain kristillisyyden yleistyminen voi pelastaa maailman», tai negatiivisesti, esim. «kristilliset dogmit ovat pahimmat tieteellisen ajattelun tulosten ja totuuden tunnetuksitulemisen esteet». Kristinuskosta halutaan tehdä joko kaikkien vaikeuksiemme ratkaisu tai syntipukki. Paljon harvemmin halutaan kriittisesti punnita sen koko merkitystä yksilön uskonnollisen elämän, moraalisuuden tai eettisyyden kannalta.

Aikaisemmin esittämäni havainnot kristinuskon alkuperästä, uskonnollisen kokemuksen luonteesta ja uskoontulemisen ja eettillisen käytäytymisen riippumattomuudesta ovat epäilemättä antaneet voimakkaita sysäyksiä uuspakanuuden syntymiselle ja leviämislle. Ne ovat tehneet enemmistölle hyvin vaikeaksi saada kristinopista virikkeitä uskonnolliselle elämälleen. Kun kaikki edellä luettelemani syyt toisaalta yhä sitovat ihmistä kirkon jäsenyyteen, on syntynyt tuo nimikristittyjen valtava joukko. Useimmat eivät ole kunnan kristittyjä, uskovaisia, eivätkä kunnan pakanoita.

Kristillisyyden maallistumisen myötä on näin ollen kulkenut käsi kädessä uskonnollisen elämän näivettyminen. Tähän on ilmeisestikin johtanut se, etteivät ne uskontohistorialliset, psykologiset tai sosiologiset oivallukset, jotka ovat edesauttaneet kristinuskon merkityksen vähenemistä, ole toisaalta kyenneet *korvaamaan* sitä kuoleman, kärsimyksen tai elämän tarkoituksen aiheuttamien ikuisten ongelmien ratkaisemisessa. Tietämistä on seurannut tyhjiö, ei ongelmien selviäminen.

Nykyajan ihminen yrittää monin eri tavoin, välistä jopa epätoivoisen tuntuisesti täyttää näin syntynyttä tyhjiötä. Tavallisin keino lienee elintason ja aineellisten arvojen palvontaan hukuttautuminen. Viimeksi mainittu ei siis olekaan — kuten usein näkyy väitettävän — kristillisyyden häviämisen syy, vaan seuraus. Aineelliset arvot eivät ole tärkeitä sille, jolle uskonnollisen elämän sisältö kaikessa rikkaudessaan on avautunut, vaan sille, jolta puuttuvat uskonnolliset kokemukset. Toisaalta ihminen voi tietysti «hukkua» maallisiin iloihin jo paljon ennen kuin hän on omakohtaisesti joutunut suurten kysymysten eteen eikä sen tähden maltakaan syventyä niihin vakavasti, vaan tyytyy vain joko pinnalliseen kristillisyyteen tai muihin unohtamiskeinoihin, joita nyky-yhteiskunta on tulvillaan.

Emme enää voi saada tehtyä tekemättömäksi: Kristinopin hedelmät ovat tulleet lopullisesti jyrskyiksi siemenkotiaan myöten. Sillä ei ole enää annettavaa nykyajan ihmiselle, muutamia poikkeuksia lukuunottamatta. Se ei enää kykene tyydyttämään uskonnollisia tarpeitamme. Ainoa, mihin se vielä kykenee, on eräiden ikävystyttävien velvollisuuksien ja muodollisuuksien täyttäminen. Tämä tosiasia asettaa ne muuttamat keskuudessamme elävät yksilöt, jotka ovat kyenneet omakohtaisesti ratkaisemaan «ikuiset» ongelmat, valtavan kasvatus- ja opetus-tehtävän eteen. Myös tämän hetken ihmiskunta kysyy elämän tarkoitusta, mutta se ei halua saada vastaukseksi: «taivas», «Jumalan valtakunta», «Jumalan armo» tai «lunastus».

Epäilemättä elämän tarkoitus on löydettävissä sekä tieteen tuloksien synteesinä että tarkkailemalla elämän tapahtumista meissä itsessämme, lähimmäisissämme ja luonnossa. Mutta tästä huolimatta olisi hyödyksi, jos joku haluaisi pukea sanalliseen asuun kokemustensa ja tietojensa viittaukset, eikä tyytyisi vain närimään kristinuskon muutoinkin hajoamassa olevaa rakennelmaa.

USKOSTA JA EPÄUSKOSTA

Gerhard Szczesny:
Epäuskon tulevaisuus
Tammi 1961

Gerhard S z c z e s n y n »Epäuskon tulevaisuus» on teos, jonka ansiot ja puutteet ovat yhtä ilmeiset.

Aiheen valinta ja pelkästään teoksen nimen kuuleminen vaikuttaa mielenkiintoa herättävältä. Kun on otaksuttu henkisen turtumisen olevan ajallemme ominaista, viriää tässä tapauksessa välittömästi kyselevä odotus, onko löytynyt uusi näkökulma, josta kaikkea olemistamme voi katsella ja sitten suunnistaa eteenpäin, kiinteä piste josta voi liikuttaa maailmaa. Joskushan yksi ainoa elävä ajatus voi auttaa hahmottamaan laajoja yhteyksiä.

Puheenvuoro nousee keskeltä maanosamme henkistä hätätilaa. Kun ajattelee mitä ihmiselle on Europan sydämessä tapahtunut aivan lähi-menneydessä, ei voi olla edellyttämättä, että tämän kaiken on pakko uudelleen ja uudelleen vaatia nykypolvelta tosiasioitten eteen asettumista. Miten kaikki oli mahdollista? Mistä maaperästä se nousi? Szczesnyn teos on muuan yritys viimeisten perusteittemme analysoimiseksi.

Kirjassa liikutaan varsin laajoilla alueilla, uskonnonhistorian aarnioista luonnontieteen saavutusten arviointeihin saakka. Tässä astuu-kin esille muuan sen perusjuonteista, herkeämätön pyrkimys kokonais-näkemykseen, olemassaolon koko piirin käsittävään maailmankuvaan. S. tuo tässä esiin sen laajalti muullakin havaittavan tunteen, että eri elämänpiirien lohkoutuminen omalakisiksi alueiksi on olennaista yhteiselle sairaudellemme. Sanottakoon kuitenkin, että äskettäin ilmestynyt suomalainen teos, Aarne ja Martti S i i r a l a n »Elämän ykseys» on tässä pyrkimyksessä maailmamme pirstoutumisen kuvaamiseen esitel-tävää käännöstuotetta jäntevämpi, syvemmälle muutamista kohdista porautuva, mutta myös lukijalta enemmän vaativa.

Szczesny pyrkii soittamaan suurta orkesteria. Mutta kaikki soitti-met eli tosiasiat eivät seuraa tahtipuikkoa. Missä pyritään hallitsemaan kaikki tietämys, kintereillä aina seuraa epäpätevyuden ja dile-tanttisuuden vaara. S. on ahdistunut tieteen, filosofian ja muun tut-kimuksen vähäisistä antimista ihmisenä olemisen selvittelyssä. Ikään-kuin vastalauseena niille hän lausuu omasta tehtävästään: »Mietiske-lymme kohteena ovat asiat ja oliot itse.» Tuskin hänellä kuitenkaan on tällaista oikotietä asioiden välittömään hallitsemiseen ohi ihmis-kunnan tuhatvuotisten valloitten pyrkimysten eri tutkimusaloilla. Aistifysiologisten tutkimusten kerrotaan osoittavan, että missä paljon tapahtuu siinä havaitaan vähän, ja toisaalta siinä missä tapahtuu vähän voidaan usein päästä näkemään paljon.

Mitään ei ole vielä mainittu epäuskosta. S:n mietiskelyissä uudel-leen esiin tulevana väitteenä on, että länsimainen elämä on enää julki-sivunsa puolesta »kristillinen»; ajatustavat fasadin takana ovat jälki-kristillisiä, epäuskoisia. Kun »kristinusko» kuitenkin, kuten hän lau-suu, esiintyy voimakkaana julkisena ilmiönä, jopa poliittista valtaa myötäilevänä, siitä aiheutuu ihmiseen sietämätöntä jännitystä. Ihmi-nen on epäuskoinen, mutta hän ei uskalla olla sitä julkisesti. »Läntisen ihmisen luonteessa on koko joukko sairauden oireita, jotka välillisesti

perustuvat epäonnistuneeseen yritykseen sopeutua kristillisiin elämänihanteisiin.»

Jos lisäämme tähän S:n lausumaan yhden sanan ja puhumme »epäaidoista» kristillisistä elämänihanteista, olemme kenties hänen peruspyrkimystensä jäljillä. S:n teoksessa on syvää monimielisyyttä. Hän taistelee näennäisesti »uskoa» vastaan mutta todellisuudessa »ei-uskoa» vastaan, sillä hänen kuvaamallaan »uskolla» on aivan silminnähtävästi »epäuskon» piirteet. Muutama viittaus tähän kuvaukseen.

»Kristinopin» periaatteellinen kanta on tieteellistä ajattelua vastaan. Sen asenne on »ei liian inhimillistä vastaan, vaan inhimillistä vastaan yleensä». »Kristinopin» käsitys sairaudesta on se, »että ihmeitä tekevissä lähteissä kylpemällä ja pyhänjäännöksiä koskettamalla on määrä parantua». »Kristinopin» edustajien pelko mahtiasemien menettämisestä saa heidät liittämään kohtalonsa hallitseviin voimiin, ei oikeudenmukaisuuteen. — Lienee selvää, että nämä asenteet, missä ikinä niitä esiintyy, edustavat epäuskoa, jonka tulevaisuuden toivoisi kaventuvan.

S:n teoksella on meidän pohjoisissa maisemissamme oma merkityksensä, jos se voi edes hiukan virittää yli nykyisten äänivallien keskustelua siitä uskosta ja epäuskosta, jotka eivät ole aatevirtauksia, vaan jotka kuuluvat ihmisen määritelmään ja seuraavat mukamme.

Erkki Niinivaara

C. G. JUNGIN EVANKELIUMI

On hyvä että yhä useammalla taholla tunnetaan huolestumista nykyisen kehityksen suunnasta, so. yksilön vähenevästä itsenäisyydestä ideologioiden hyväksi ja vastaavasti kasvavasta henkisestä toimettomuudesta, joka saattaa yksilön alttiiksi kulloinkin hallitsevalle aatteelliselle mielivallalle. Tällä erää yhtyy Ortega y Gassetin ja Huxleyn ääniin C. G. Jungin kirjassaan »Nykyhetki ja tulevaisuus».

Jung antaa alkusivuilla onnistuneen pääpiirteisen analyysin kieroutuneesta yksilö-valtio-suhteesta, massoittumisilmiöstä luonnontieteellisen rationalismin seurauksena, yksilön surkastumisesta yhteiskunnan funktioksi. Samoin voi yhtyä Jungin näkemykseen, että miltei ainoa tehokas vastus uusien Führer-hahmojen valta-yrityksille kuin myös este huomaamattomammin tapahtuvalle yksilöllisyyden riistolle on yhteiskunnan laajojen kerrosten henkisesti vakaa ja asioista perilläoleva arvostelukyky ja edelleen, että terveen kritiikin edellytys on selkeä itsetiedustus, rehellisesti ja ankarin vaatimuksin toteutettu itse-erittely.

Edempänä esitys muuttuu kuitenkin tarpeettoman subjektiiviseksi: uskonnollisen yksilöllisyyden sekä tunnepohjaisen suhtautumistavan yletön arvostus tuntuu ahtaalta. Vaatiessaan lähes fanaattisesti Jumala-sidonnaisuutta »ylimaallisine sisäisine kokemuksineen» Jung karsinoi älyllisvoittoiset ja persoonallista »uskontoaan» vaalivat yksilöt tuleviksi massan aineksiksi. Samoin Jungin persoonallisuusteoriaansa pohjalle rakentama psykologinen tarkastelu — »arkaaiset jäännökset», vaistoja ilmaisevat perikuvalliset muodot, tietoisien ja tiedottoman välinen konflikti — suo helposti tilaa kritiikille. Merkittävältä myös näyttää väite modernin taiteen nihilistisistä hajoituspyrkimyksistä jonkinlaisena juurettoman ihmisen ajankuvana.

Näistä maininnoista huolimatta on kokonaisuus hyvin myönteinen. Jungin voimantuntoinen, varsin elävä esitystapa saattaa lukijan useasti

C. G. Jung:
Nykyhetki ja
tulevaisuus
Kirjayhtymä 1960

yhtymään kannanottoihin, ja joskin Jungin johdatteluihin kannattaa paikoin suhtautua kriittisesti, johtunee se enemmänkin mahdollisuudesta käsitteelliseen väärinymmärtämiseen. Suurissa linjoissaan — yksilöllisyyden apostolina diktatuurivaltiota vastaan ja yksilö-yhteiskunta-konfliktien kuvaajana — Jung kulkee esimerkillistä tietä.

P. Klemola

HYPPY

Erkki Ahonen: Hyppy
Gummerus 1960

Gummeruksen syksyn ainoa runoilija Erkki Ahonen antaa mielestäni kuvan siitä, missä vaikeuksissa uusimmat runoilijat saattavat ponnistella. Hän on opiskellut kirjallisuutemme modernismia ja hän pyrkii kehittämään yksilöllistä erikoislaatuaan. Molempien tekijöitten vaikutusta näkyy Ahosen runoissa: hänen ilmaisunsa ei ole yksipuolista.

Lähes satasivuisen kokoelman täyttävät suurelta osalta lyhyet, aforistiset, usein ironiset pikku runot. Tämä osa on paljossa velkaa nyt muodikkaalle runontekotavalle. Kaikkiaankin runojen pituus on, muutamain poikkeuksin, kolme, neljä tai viisi riviä. Se ei sinänsä tietenkään ole kielteistä, vaikka väläyttely voi muodostua helpoksi runolta suojautumiskeinoksi.

Ahosella on rikas kuvasto. Kun hän ei pidä silmämääränään tehdä kiinteää ympyrää, vaan luo näynomaisesti, runo syttyy elämään. Vilpitön ja miellyttävä hän on myös tilittäessään itseään, kun hän tekee runon pohjaten elämäkatsomukseen:

(Alankomaat)

Yhä uudelleen väsyn tekemään rajua hiljaisuutta.
Ihmiset kuuntelevat pitkin sudenkorvin.

Kevään pudottaessa kimpun valkeita kukkia
jonakin iltana en pysty olemaan enää suljettu.

Väsynyt olemaan liian pidättävä pato
kukkien syleilyssä olevilla alankomailla.

Tuulimyllyt soutavat ilmaa ohutta elementtiä.

Arvo Kaskamo

KAKSI SUOMENNOSVALIKOIMAA

Pertti Nieminen:
Suuri Tuuli
Otava 1960

Pertti Niemisen antologia Suuri Tuuli on ensimmäinen osa Kiinan runoutta sisältävässä sarjassa. Tällaista sarjaa on jo kauan odotettu, ja kun sen alkuosa nyt on saatavissa alkukielestä käännettynä, voimme kiittää kustantajaa hyvästä teoksesta ja suomentajaa onnistuneista käännöksistä. Niemisen aikaisemmat suomennokset osoittivat millainen harvinainen kyky hän on ja uusissa runoissa on taito kehittynyt edelleen. Kieli on joustavaa ja rytmi voimakasta. Yhtä suuri säenero kuin Ezra Pound ei Nieminen epäilemättä ole, mutta uskon hänen tekstiensä uskollisemmin seurailevan alkutekstien viidakkopolkua.

Tuomas Anhava:
Kuuntelen, vieras
Otava 1960

Sikermästä »Yhdeksäntoista vanhaa runoa» tehdyt suomennokset vaikuttivat minuun eniten, mutta myös vähemmän elegiset tunnot on tavoitettu hyvin, kuten runo »Sotilaselämän kurjuus» osoittaa:

Punaiset vuorensenät uhkana lännessä,
tuliset vuoret etelän puolella kauhistavina.
Ruumista polttaa, pää on tulella.
Jos lintu laskeutuu tänne, se kuolee.

Toinen suomennosvalikoima on Tuomas Anhavan »Kuuntelen, vieras». Se sisältää japanilaisia tanka-runoja. Käännökset on tehty englannin ja ranskan kielistä. Jo aikaisemmin on ilmestynyt eräitä valikoimia japanilaista lyriikkaa, myös suoraan alkukielestä käännettyjä tekstejä, mutta niiden antama kuva japanilaisten suosimasta runomuodosta on jäänyt vajaaksi ja ei-runoilijain tekemät suomennokset ovat vaikuttaneet kankeilta tai muuten heikoilta. Lähemmäksi alkuperäistä runnoa voi päästä runoilija, vaikka kääntäminen tapahtuu-kin välikielten kautta. Tuomas Anhavan kielellinen taituruus sallii tämän uhkarohkean yrityksen. Hän on saanut suomennoksiin herkän ja voimakkaan irrationaalisuuden. Pari näytettä:

Jakuren

Yksinäisyys ei
johdu mistään seikasta
erityisesti:
vuoren mustien mäntyjen
yllä syksyinen ilta.

Tuntematon

Kunpa vanhuuden
tullen kävisi päinsä
sulkea ovi
ja ottamatta vastaan
ilmoittaa vain: »Matkoilla».

Tarmo Manelius

Ei Plastexia

ilman muovia

ei muovia

ilman kulttuuria

Oy Plastex Ab

Poliittisista asenteista

Katsaus-lehdessä n:o 6/1960 oli julkaistuna maist. A-V. Perheentuvan monin tavoin ansiokas ja ajatuksia herättävä kirjoitus »Myöhästyminen poliittisissa asenteissa». Periaatteessa hyväksyn monet hänen esittämänsä ajatukset, mutta lienee niin, että hän ehkä tarkoituksellisesti ja juuri herättävässä mielessä on korostanut valtion merkitystä. Mielestäni hän on joissakin kohdin tässä suhteessa tullut liioitelleeksi. Sallittakoon sen vuoksi muutamia huomautuksia.

Yleisesti esiintyvä kielteinen asenne politiikkaan johtuu mielestäni melko syvällisistä ja aiheellisistakin syistä. Demokratialla on omat heikkoutensa. Ehkäpä pahimpia niistä on, että kansalaiset äänestäjinä arvioidaan tasavertaisiksi. Taloustieteen professorilla tai valtiotieteen maisterilla on yhtä monta ääntä kuin sellaisella henkilöllä, jolla ei ole mitään tietoa yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä. Tiedoille ja todelliselle asiantuntemukselle ei anneta sitä arvoa, mikä niille kuuluisi. Demagogia, joka esiintyy erityisen voimakkaana puoluelehtien palstoilla ja vaalien edellä kansanedustajaehdokkaiden puheissa, määrää kohtuuttoman paljon asioiden hoidossa. Tästä on luonnollisena seurauksena, ettei sivistyneistö pääse riittävästi esille poliittisessa elämässä tasoittamaan viileällä ja tieteellisellä asennoitumisel-

laan vastakohtia ja esittämään hyvin perusteltuja neuvoja asioiden hoidossa. Puolueiden kannalta ovat parhaita kansanedustajaehdokkaita ne, joilla on varma usko oman puolueensa ohjelmiin (vaikka ne olisivat sata vuotta vanhoja) ja yhtä varmasti uskovat muiden puolueiden olevan väärässä tai vilpillisiä. Objektiiivinen asennoituminen yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin käsitetään nykyaikaisessa ylipolitoituneessa järjestelmässä jopa puolueen kannalta vaaralliseksi »läs-syttelyksi», jolla ei kannatusta voi hankkia. Puolueiden kannalta itsenäisesti ajattelevat jäsenet, toimihenkilöt ja ehdokkaat ovat yleensä kaikkein kiusallisimpia »otuksia». On myös luonnollista, etteivät itsenäiseen ajatustyöhön tottuneet henkilöt viihdy politiikan piirissä. Tämä tilanne aiheuttaa tiettyä katkeruutta, arvostelua sekä pelkoa valtiota vastaan sivistyneistön keskuudessa. Tuntuuhan siltä, että esim. taloudellisia kysymyksiä käsitellään eduskunnassamme kovin pinnallisten näkemysten pohjalta. Parhaana todistuksena tällaisesta voidaan pitää sitä, että valtion kuluvan vuoden tuloja menoarviossa on 60 miljardin vajeus, mikä asukasta kohden laskettuna tekee n. 15.000 markkaa.

Kenelläkään ymmärtäväisellä kansalaisella ei ole mitään periaatteessa verotusta vastaan, mutta kysymys onkin siitä, milloin se on kohtuullinen tai kohtuuton koko kansantuloon verrattuna. Kun se nousee kohtuuttomuuksiin — kuten meillä — se vaikuttaa taloudellista toimeliaisuutta lamauttavasti ja aiheuttaa sosiaalisia haittoja. Esim. työttömyyttä eivät valtio ja kunnat kykene poistamaan, koska niillä ei ole käytettävissään välineistöä (koneita ja teollisuuslaitoksia ym.), jotka tarjoaisivat mahdollisimman kannattavia pysyviä työpaikkoja. Kysymyksessä on

ennen kaikkea kannattavuus, koska esim. yritykset, joita rakennetaan ja pidetään yllä keinotekoisesti valtion varoilla, merkitsevät elintason alenemista toisaalta niiden kansalaisten osalta, jotka joutuvat verojen muodossa rahoittamaan tällaista toimintaa. Ydinkysymys siis on, kumpi käyttäisi nämä varat kannattavimmalla tavalla: yksityinen vai julkinen talous. Jos yksityiselle sektorille annettaisiin esim. verohelpotusten muodossa ne varat, jotka käytetään valtion yritysten hyväksi, koituisi tämä ehkä paremmin koko kansan hyväksi. Yksityisen kansalaisen kohdalla on usein sama kysymys. Hän joutuu ehkä luovuttamaan kahden tai kolmen kuuksen palkan julkiselle taloudelle vuosittain. Jos olisi takeet siitä, että julkinen talous käyttää ne todella parhaalla mahdollisella tavalla, ei sitä vastaan olisi mitään sanomista. Jos esim. sosiaalinen huolto kohdistuisi sitä tarvitseviin, olisi asiat hyvin. On kumminkin syytä kysyä, onko näin todellisuudessa. Loppujen lopuksi parasta sosiaalista huoltoa olisi tuotannon kohottaminen, koska se takaisi jatkuvasti nousevan elintason ja siten itse asiassa ajan mittaan vähentäisi sosiaalista huoltoa (esim. varojen tarvetta työttömyyden poistamiseen). Onko myöskään ajateltu, kuinka paljon esim. välttämättömien huonon hoidon takia aiheutunut inflaatio on lisännyt sosiaalisen huollon tarvetta vanhusten keskuudessa? Mitä enemmän säästäminen annetaan julkisen talouden hoidettavaksi, sitä vähemmän jää yksityisille kansalaisille mahdollisuuksia säästää vanhuuden ja sairauden varalle. Nykyinen verotusjärjestelmämme on monissa suhteissa virheellinen ja mm. johtaa siihen, että pieni yritys, jolla ei ole mahdollisuuksia tehdä verovapaita poistoja, joutuu pakosta polkemaan paikoillaan. Sen mahdollisuudet toimintansa laajentamiseen ovat olemattomat, koska se joutuu muutamassa vuodessa maksamaan julkiselle taloudelle juuri ne rahapääomat, joilla se pystyisi rakentamaan uusia työpaikkoja. Tämän perusteella ei tarvitse ollenkaan ihmetellä, miksi meillä heti on satatuhatta työtöntä, kun taloudellinen suhdanne vähänkin tasaantuu. Meillähän ei ole täystyöllisyyttä muulloin kuin korkeasuhdanteen vallitessa. Onhan ensin toki luotava kestävä taloudellinen pohja, joka vasta takaa meille hyvinvoinnin ja kaikki nykyaikaiset sosiaaliset edut.

Nimenomaan työllisyyden kannalta mutta myös sosiaalisen huollon kannalta pidän tärkeimpänä yksityisen sektorin osuutta ja mahdollisuuksia. Siihen verrattuna meillä julkisen talouden osuus on paisutettu kohtuuttoman suureksi yksityistä toimeliaisuutta

ja kehitystä jarruttavaksi tekijäksi, joka aiheuttaa työttömyyttä ja muita sosiaalisia epäkohtia sekä vielä inflaatiota aiheuttamalla ja yksityistä sääntämistä ehkäisemällä vähentää sosiaalista turvallisuutta.

Antti Prusi

Edellisen johdosta

Kirjoittaja sanoo hyväksyneensä monia esittämiäni ajatuksia. Kuitenkin pelkään, että hänen mielipiteensä kuvastavat juuri sitä suomalaisen sivistyneistön piirissä laajalle levinnyttä ajattelutapaa, jota vastaan kirjoitukseni osaltaan oli suunnattu.

Jos hyväksymme demokratian, on se hyväksyttävä heikkouksiineen, jollaisia kaikkeen inhimilliseen toimintaan liittyy. Suhtautuminen demokratiaan muodostaa väistämättömästi kulttuurimme vedenjakajan. Tässä kysymyksessä ei voi jättää ottamatta kantaa. Kannanotosta kieltäytyminen, verukkeiden esittäminen auttaa vastustajia.

Antti Prusin esittämä väite on yhtä oikea käännettynä: Asiantuntijat, oppineet, eivät hyväksy demokratiaa. Tilanne voitaisiin selvittää ainoastaan käymällä selväksi tietämisen ja arvostamisen välinen raja. Poliitikassa, pyrittäessä vaikuttamaan yhteiskunnan kehitykseen, on kysymys nimenomaan arvostuksista. Koska emme voi tietää, mikä on oikein, on meidän uskottava, että enemmistö on useimmiten oikeassa.

Poliittinen kulttuuri on osa kulttuurin kokonaisuutta, vieläpä keskeinen osa. Tämän seikan tajuaminen lienee hankalaa, koska sen pelätään merkitsevän kulttuurimme tasoon liittyvien kuvitelmiemme romahtamista. Siksi kai juuri se ryhmä luulee olevansa sivistyneistöä, joka pysyttelee politiikan ulkopuolella.

Ne, jotka kykenevät irroittautumaan pinttyneestä politiikan halveksunnasta ja valtion vastaisuudesta, voivat nähdä oman maamme sodan jälkeisessä kehityksessä erittäin mittavia saavutuksia. Toivomisen varaa tietenkin on yksityiskohtien suhteen, mutta kokonaisuuden jyrkkä tuomitseminen osoittaa mielestäni vain vertailukohdan vääriä valintaa. Joka tapauksessa sivistyneistö tulee aina olemaan enemmän syytetyn kuin syyttäjän paikalla.

A-V. Perheentupa

On helppo nähdä, että tähän mennessä käydyn presidenttitaistelun painopiste on maalaisliiton oikealla rajalla, jota sivuaa kolme ryhmää: kokoomuksen, kansanpuolueen ja ruotsalaisten vähemmistöt. Kohta on arka paineltiinpa sitä miltä puolen hyvänsä ja aina kipeämmäksi se tulee, kun sitä monella pienellä peukalolla sohitetaan.

Kansanpuolue on joutunut surkeimpaan asemaan. Sitä on pitkän aikaa painostettu, ilmeisesti taipumaan yhtyneeseen oikeistoon. Mutta epäiltävissä on, että läheinen liittoutuminen johtaa vain kolmen «pienen porvarillisen puolueen» korvautumiseen yhdellä pienellä. Kokoomuksen uusauralainen siipi nauttii tuskin suosiota kovin laajoissa porvari-piireissä ja kuolleisuus vähentää sen kannatusta. Osa virkamiehiä ja virkailijoita epäröi vanhastaan kuulua äärimmäiseen oikeistoon, äänestämällä Kansanpuoluetta he todistavat itselleen olevansa jollakin tavoin vapaamielisehköjä.

Paljon puhuttu kylästyminen politiikkaan johtuu siitä, että puolueisiin sitoutumattomien ja puolueisiin tyytymättömien joukko nuoren ja keskipolven lukeneiston parissa on kasvanut suureksi. Se ei ole tyytymättömyyttä politiikkaan ilmiönä, vaan nykyiseen puoluejärjestelmään, joka on vanhentunut. Kun mikään puolue ei pysty toimimaan poliittisella kentällä hajoamatta, on liikaa vaatia yksityistä kansalaista hajottamaan itseään niissä.

Helsingissä asettavat varsin monet yhä toivovat Kansanpuolueeseen, kaikkesta huolimatta. Sen pelastukseksi voisi koitua radikaali sosiaalinen ohjelma, jyrkkä kaupunkilaismielisyys, valistunut ulkopoliittinen kanta ja vapaamielinen suhtautuminen tärkeisiin kulttuurikysymyksiin. Tällaista yhdistelmää ei ole millään puolueella. Toisaalta esimerkiksi radikaali sosiaalinen ohjelma saattaisi karkottaa osan pienyrityksistä, ulkopoliittikka vanhempia viran- ja toimenhaltijoita, kulttuurin kehittäminen pikkuporvarit.

Joku funktio Kansanpuolueen on kuitenkin esitettävä. Jos se presidenttikysymyksessä menee Hongan taakse, se tekee itsensä puolueena tarpeettomaksi. Jos se ottaa kantaa Kekkonen puolesta, se kieltää osan kannattajistaan, ehkä lukumääräisesti suurimman osan. Sillä ei ole omaa ääntä ja Helsingin Sanomat painostaa kaikin keinoin Hongan hyväksymiseksi, joten todellisista mielipiteistä on melko mahdotonta saada tarkkaa kuvaa.

Varmaa on ainakin se, että meillä alkaa olla oikeistolaistakin väkeä, joka pitää Kekkonen valitsemista hyvänä ratkaisuna ja Hongan voittoa mahdottomana. Demarit todistelevat presidentinvaihdoksen tarpeellisuutta fraseologisista käänteistä; nykytilanteen toivottomuutta ei ole helppo uskoa, kun Eftat ja kaikki on selvää, korruptiojutut kaluttu loppuun ja yleisön mielenkiinto niihin hävinnyt, taloudellinen tilanne suhteellisen vakaa jne.

Näinpä luulen, että Kansanpuolue asettumalla Kekkonen taakse tekisi itselleen parantavan leikkauksen, vapautuisi pelokkaasta asentees-

taan ja voittaisi tulevaisuuden. Miten sen tässä tapauksessa kävisi eduskuntavaaleissa? Paljon pahempaa ei voi tapahtua kuin muutenkin tapahtuisi.

Maalaisliitto tekee virheitä presidentinvaalikampanjassaan. Ensimmäinen erehdys taisi olla se, että Kekkonen nimitettiin ensin puolueen ehdokkaaksi. Hänen taakseen olisi kaikesti syntynyt laaja tai ainakin laajalta näyttävä neutraali rintama. Minusta näyttää siltä, että puolueettoman ehdokkaan etu annettiin ilmaiseksi pois. Nyt sitä on vaikea saada takaisin. Yritetäänkö edes? Vai annetaanko honkalaisten väsyttää itsensä salamasodallaan ja sitten koetetaan saada aloite takaisin?

Koko Hongan juttu vivahtaa moraaliselta voitolta. Hän vaikutti Myklen kirjojen takavarikoimiseen, joka on suurin sisäasiallinen munaus, minkä oikeuskansleri voi tehdä. Hän antoi kielteisen lausunnon pohjoismaisten pornografiasäännösten yhdenmukaistamisesta ja se on suurin ulkopoliittinen munaus, minkä tekeminen on ollut hänen vallassaan. Maalaisliitto tosin kiitti häntä silloin.

Tiedättekö muuten, että aikakauslehti Jallun takavarikoiminen on johtanut pornografialautakunnan omantunnonarat jäsenet syviin analogisiin pohdiskeluihin. Kerrotaan, että myös Karjalan piirakoiden takavarikointi on odotettavissa.

J. D. SALINGER

»Eikä mulla sen puoleen ole torkotustokaan ruveta kertoon teille jotain älytöntä omaelämäkertaa. Mä kerroon teille vaan yhdestä mielipuolesta jutusta mikä sattui mulle viime joulun maissa ennen kun mä menin piippuun ja mun tartti tulla tänne ja ottaa rauhallisemmin.» Kertoja on 16-vuotias koulupoika Holden Caulfield. Kymmenessä vuodessa hänestä on tullut klassillinen hahmo amerikkalaisessa kirjallisuudessa. »Sen aitous ja teho on ainoalaatuinen ja ehdoton.» (Marja Niiniluoto, Ilta-Sanomien). Suom. Pentti Saarikoski. 234 s. 600/950 mk. 3. painos.

tammi

Jallu johtaa mielen sananvapauteen. Nyt kerätään rahaa «Sananvapauden rahastoon» ja Suomen Sanomalehtimiesten Liitto viettää sananvapauden vuotta.

Sananvapaus ei meillä nykyisin ole valtiollinen, vaan puhtaasti yksilön oikeuksia koskeva kysymys. Jopa Suomalainen Suomi myöntää tämän, vastoin aikaisempia teorioitaan ja tekojaan. Sananvapauden turvaaminen merkitsee tällä hetkellä sanan käyttäjän turvaamista. Valtio pornografialautakuntineen pystyy tekemään vain hyvin pientä kiusaa ja kohtalaista mainosta muutamille yrityksille. Sen sijaan suuret sanatehtaat sortavat sanan valmistajia.

Tästä on koomillisia esimerkkejä: satatuhantinen päivälehti panee porttikieltoon kolme mitä suurimmassa määrin yksityistä kirjoittajaa, ilman että sille on tarjottu juttua, vielä vähemmän että se olisi mitään heiltä julkaissut.

Uskon, että paras tapa turvata sananvapautta on tilata Katsaus.

Nyt tehdään radiomonopoli. Jos lehdistö olisi keksitty vasta nyt, meillä olisi myös painomonopoli.

POLIITTISIA PERIAATTEITA

Maalaisliitto: Paasikiven linja — se olemme me.

Tannerilainen tammikuussa: Itään kumartamisen takia emme ikinä pääse Eftaan.

Ja huhtikuussa: Meillä ei ole ikinä ollut mitään nykyistä ulkopoliittista suuntausta vastaan.

Jussi Saukkonen: Että rauha säilyisi rajoillamme — että rajoillamme säilyisi rauha. Huomaatteko selvän eron?

Muotoilu: Kyösti Skyttä.

Lauseet eivät ole sitaatteja.
